

Sămănătorul

Revistă Literară Săptăminală

Sumarul :

RED. — Teatrul și scriitorii noștri.

D. ANGHIEL. — Aga-Veli (poesie după Jean Moréas).

M. SADOVEANU. — Vremuri de bejenie (II).

ELENA FARAGO. — Indoială (poesie după Guiana).

I. BORCIA. — O stea (poesie).

I. SCURTU. — Drama lui Eminescu (III).

C. TEODORESCU. — Cavalerul Toggenburg (poesie după Schiller).

J. PUȘCARIU. — Amintire (poesie).

Sc. și RED. — Cronică.

În supliment : *Palatul regal de la Expoziție; Vederea scării principale; Vedere pe marginea lacului* (din colecția de fotografii artistice luate de dr. Z.).

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

B-dul ACADEMIEI No. 3. — Str. EDGAR QUINET No. 4.

BUCUREȘTI.

EXEMPLARUL :

În țară . . . 20 bani

În străinătate 25 »

ABONAMENTUL ANUAL :

În țară . . . 10 lei

În străinătate . 12 »

„Minerva“ Institut de Arte Grafice
și Editură — Bueurești,
Strada Regală, 6.

A APĂRUT:

Negoțul și meșteșugurile în trecutul Românesc

Formind volum III din Istoria Românilor în chipuri și icoane

DE

N. IORGA

Prețul Lei 2.50

A apărut:

RÎNDUNEL POESII

POESII

DE

O. CARP

DE

HENRIC IBSEN

—
TRADUCERI

DE

D. ANGHEL și ST. O. IOSIF

De vânzare la toate librăriile.

Prețul Lei 2.50

Cărti apărute în editura Insti-
 tutului de „Minerva“
 arte grafice
 București. — Strada Regală 6. — București.

AUTORII CLASICI

	L. B.		L. B.
ALECSANDRI V. — Poesii	1.50	EMINESCU M. — Poesii postume	1.50
— Teatru, vol. I	1.50	— Scrieri politice și literare	2.—
— Teatru, » II	1.50	— Literatură populară	1.50
— Teatru, » III	1.50	FILIMON N. — Ciocoi vechi și noi	1.50
— Proză	1.50	ISPIRESCU P. — Legendele său basmelor Românilor	1.50
ALECSANDRESCU GR. — Versuri și proză	1.25	NEGRUZZI C. — Proză	1.50
BĂLCESCU N. — Istoria Româ- nilor supt Mihai-Viteazul	1.50	ODOBESCU AL. — Vol. I. Opere complete	1.50
BOLINTINEANU D. — Poesii	1.50	PANN ANTON. — Opere comp- lete	1.50
CREANGĂ I. — Opere complete.	1.50		
EMINESCU M. — Geniu pustiu	2.—		

NB. — Toate aceste scrieri — exceptînd „Poesii Postume“ și „Geniu Pustiu“, de Eminescu, — se găsesc în ediții de lux . . . à Lei 3.— vol.

AUTORII CONTIMPORANI

	L. B.		L. B.
ALDEA-SANDU C. — În urma plugului	1.50	HODOȘ CONSTANȚA. — Frumos.	1.50
— Drum și popas	1.25	IORGA N. — Cuvinte adevărate.	2.50
BÎRSAN Z. — Visuri de noroc	2.—	— Drumuri și orașe din Ro- mânia	2.50
BELDICEANU N. N. — Chipuri de la mahala	1.50	— Sate și mănăstiri din Ro- mânia	2.50
BOUREANU EUG. — Povestiri din copilărie	1.50	— Pe drumuri depărtate.	1.50
CHENDI IL. — Preludii	2.50	— Neamul românesc în Bu- covina	2.50
— Foiletoane	2.50	— Neamul românesc în Ar- deal și țara ungurească, 2 volume à	2.50
— Fragmente	2.50	— Gînduri și sfaturi ale unui om ca oricare altul	1.50
COATU N. GR. — Din viața ță- rânească	1.—	— Ștefan-cel-Mare și Mihai- Viteazul	—50
CUNȚAN MARIA. — Poesii.	1.25	— Istoria Românilor în chi- puri și icoane	2.50
DELATISMANA CORN. IOANA. — 100 basme pentru copii	2.50	IOSIF ST. O. — Din zile mari	2.—
EMILGAR-GĂRLEANU. — Bătrîni	1.50	— Credințe	1.50
FLAMMARION C. — Tainele ce- lului (tr. d. H. G. Lecca)	1.50	LECCA G. H. — Poesii	1.50
GENLIS D-NA (de). — Povestiri morale pentru tinerime	1.50	LIVESCU FLOREA-MARIN. — Nu se cuvine!	1.50
GORUN ION. — Taina a șasea	1.50	MANOLACHE-HOLDA I. — Fețe	1.50
GRIGOROVITZA EM. — Chipuri și grainuri din Bucovina.	2.50		

	L. B.		B..
PAPAHAGI N. și JULES BRUN . . .		SADOVEANU M. — Șoimii . . .	1.50
Moșneagulde la munte . . .	1.50	— Povestiri din războiu . . .	2.—
PAUL AUGUSTIN. — Între Someș		— Floare-Oflită (roman). . .	2.—
și Prut . . .	1.50	— Amintirile căprarului	
PETRESCU-PETRA N.—Ilie Marin	1.50	Gheorghită . . .	2.—
POP VASILE. — Rîs și plîns . . .	1.50	SCROB C. — Rouă și brumă . . .	1.50
— Domnița Viorica . . .	2.—	SCURTU AUREL. — Căluza sta-	
POPOVICI C. AUREL. — Vorbe		țiunilor Balneare și Climate-	
înțelepte . . .	1.50	rice din România . . .	2.50
ROSETTI R. D. (Max). — Între		SLAVICI I. — Vatra părăsită. . .	2.—
Capșa și Palat . . .	2.—	— Din bătrîni. . .	2.50
Rutenisarea Bucovinei . . .	3.50	TEODORU A. GH. — Din viața	
SADOVEANU M. — Povestiri . . .	1.50	marinarului . . .	1.50
— Crișma lui moș-Precu. . .	2.—	VOINEȘTIE-BRĂTESCU I. — Nuvele	
— Dureri înăbușite . . .	2.—	și schițe . . .	1.50

BIBLIOTECA POPULARA „MINERVA”

	L. B.		L. B.
No. 1—3. Istoria populară a		N6. 14. Revoluția lui Horia . . .	—15
Romînilor . . .	—45	» 15. Rapirea Bucovinei . . .	—15
» 4. Cîntarea Romîniei . . .	—15	» 16. Cum să ne creștem copii . . .	—15
» 5. Istoria populară a li-		» 17. Păstrarea sănătății . . .	—15
teraturei Romîne . . .	—15	» 18. Ce să citim? . . .	—15
» 6. Revoluția lui Tudor		» 19. 10 Mai . . .	—15
Vladimirescu . . .	—15	» 20-22. Războiul pentru nea-	
» 7. Perderea Basarabiei. . .	—15	tîrnare . . .	—45
» 8. Unirea Principatelor. . .	—15	» 23. Viața și faptele Mitro-	
» 9. Mihail Cogălniceanu. . .	—15	politului Moldovei	
» 10. Vasile Alecsandri . . .	—15	Veniamin Costachi . . .	—15
» 11. Stefan-cel-Mare . . .	—15	» 24. Aritmetică . . .	—15
» 12-13. Istoria lui Mihai Vi-		» 25. Femeia în revoluția din	
teazul, de N. IORGA . . .	—25	Rusia de E. Arbore-Ralli . . .	—15

BIBLIOTECA MUSICALĂ „LIRA ROMÂNĂ”

Conținînd cele mai frumoase romănțe și cîntece
naționale romîne pentru voce și piano

NUMERELE APARUTE :

1. Deșteaptă-te Române. Cîntec pa-	11. Cucuruz cu frunza'n sus. Cîntec
triotic.	popular.
2. Luna doarme. Romănță populară.	12. Fetița din acel sat... Arie din
3. Aolen! Arie populară.	Transilvania.
4. Suspine crude. Romănță populară.	13. Popa zice că nu bea. Arie popular.
5. Cît te-am înbit. Romant. popular.	14. Inimioara mea. Arie populară.
6. Călugărul. Melodie populară.	15. Am un leu și vreau să-l beau.
7. Pentru tîno Jano. Cîntec popular.	Cîntec popular.
8. Donă fete spală lină. Arie popul.	16. Pasăre galbenă'n cioc. Cînt. pop.
9. Ce te legeni codrule? Romănță.	17. Imnul Regal Român de Hübsch.
10. Steluța. Romănță.	18. Cîntecul Gîntoi Latine.

Prețul unui Ex. 20 bani.

**De vînzare la toate librăriile din țară și la Instit. de arte graf.
și edit. „MINERVA”, București, Bul. Acad., 3. — Edgar Quinet, 4.**

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația: Bd. Academiei, 3, Strada Edgar Quinet, 4. BUCUREȘTI	Redactori: ST. O. IOSIF, M. SADOVEANU, I. SCURTU	ABONAMENTUL ANUAL În țară . . . 10 lei În străinătate . 12 »
---	--	--

TEATRUL ȘI SCRITORII NOȘTRI

Multe s'au scris și s'au spus cu prilejul dezvălirii statuiei lui Alecsandri la Iași. Unele gazete au lăsat chiar, pentru o clipă, chestiunile «arzătoare» pe al doilea plan, jertfînd coloane întregi comemorării aceluia care timp de o jumătate de veac a întrupat geniul nostru național. N'au lipsit nici cîntecele de preamărire; iar rîndurile trimise de gloriosul bătrîn Mistral, — prințul Felibrilor, podoaba Provenței, — au răspuns acestei sărbătoriri ca un ecoî de departe al îndepărtatelor lupte de cîntăreți de la Montpellier, unde pe vremuri poetul nostru a fost încununat pentru imnul «Gintei Latine». Astfel într'o ultimă apoteoză de glorie figura bardului de la Mircești a răsărit, surizătoare, supt ochii noștri, ai muritorilor de rînd, ai celor din copilărie deprinși să-l știm la locul de cinste între marii scriitori cari au creiat România Modernă.

Va veni, apoi, criticul istoric-literar și cu severitatea-î cunoscută de cercetător conștiincios, și cu tot lucsul de amănunte și dovezi luate din scrieri și corespondențe, va pune în lumina științei valoarea operei poetului, importanța omului politic, și ne va arăta negru pe alb ce anume aparține scriitorului și ce datorește altora și ce influențe l-au făcut să scrie în cutare împrejurare așa și nu altfel.

Pentru noi, Alecsandri va rămînea însă tot

Acel rege-al poeziei, veșnic tînăr și fericit
 Ce cu doina îți doinește, ce cu fluerul îți zice —

cum l-a cîntat așa de frumos Eminescu. Și anî de-a rîndul, de fie-care dată, la tradiționala deschidere a stagiunii, nu ne vom sătura să ascultăm din nou, cu aceiași pietate, armonioasele versuri ale «Fîntinei Blanduziei», în care poetul pare a fi vrut să ne dea un model clasic de poem dramatic.

Ci mai ales în aceste zile de sărbătorire, fericită întru toate a fost ideea de a-î represinta la Teatrul Național din București principalele opere — de la «Despot-Vodă» până la «Lipitorile satelor».

Și interpretarea genială a lui Liciu în cea din urmă piesă a dovedit încă odată cite elemente de bogată viață actuală zac neexploatate încă în aceste comedioare, cu toate tipurile lor învechite, unele numai în aparență dispărute, căci multe din ele, în haine de modă nouă, mișună, cu întreg alaiul lor de păcate, în societatea noastră de astăzi.

Dar acest șir de represințații festive a fost menit să arate cu deosebire partea covârșitoare ce-î revine lui Alecsandri în formarea și dezvoltarea teatrului românesc. El, în adevăr, este cel dintâi care și-a dat pe deplin seama ce puternic mijloc de răspîndire a *ideei* este teatrul cupletele acele naive care celebrau dragostea și buna învoire între: țările surori, horele acele pline de tineresc avînt patriotic, astăzi nu mai au, firește, acelaș efect asupra publicului nostru blazat și prea rafinat; — odinioară însă treceau din gură 'n gură și au contribuit nu puțin la pregătirea sufletelor pentru sfîntul eveniment al Unirii. Mazilite de pe scenele marilor noastre teatre, ele alimentează până astăzi modestele înjghebări de «represințații împreunate cu dans» ale diletanților din Ardeal. E adevărat că une-orî bieții oameni le joacă mai mult de nevoie, pentru că n'au altele mai potrivite cu spiritul timpului, dar acest singur fapt este o probă că Alecsandri trăiește și cine știe cînd va putea să fie înlocuit: el rămîne creatorul repertoriului nostru național. Și e caracteristic, în această privință, că n'a avut urmași. Căci puternicele, dar prea puținele piese ale lui Caragiale alcătuiesc un capitol separat, — un episod măreț, dar numai un episod — în istoria teatrului nostru: Caragiale a fost întotdeauna un aristocrat al artei, a scris cît și cînd i-a plăcut, și sînt anî de zile de cînd, desgustat, pare a fi părăsit cu desăvîrșire, în voia sortii rele și-a oamenilor nechemați, cauza sărmanului Teatru Național.

Urmarea a fost nespuse de tristă. Cîteva încercări mai reușite ale scriitorilor mai tineri s'au înecat prea de grabă în nămolul de localizări scandaloase și traduceri mutilate, și unele și altele lipsite de orî-ce valoare literară. Locul, unde un Ion Ghica străluci odinioară, a fost jertfit intereselor politice. Nu-î nici o mirare decî că oamenii noștri de talent s'au înstrăinat din ce în ce mai mult de acest Teatru, la porțile căruia ar fi bătut în zadar, și astfel și-au cheltuit puterile lor în alte direcții în care aveau mai multă libertate de a se manifesta. Căci nici un alt gen de literatură nu cere o mai adîncă pregătire, ca teatrul: sînt anumite cunoștințe de tehnică, ce presupun legături strînse între autor și viața scenei, decî o atmosferă prielnică producțiunii. Și Alexandri a avut-o, ca și Caragiale, ca și marii scriitori dramatici ai tuturor popoarelor.

Cînd, acum doi ani, a fost adus actualul director — tot de fluc-tuațiile politice — în fruntea Teatrului Național, multe speranțe se deșteptase în sufletele celor ce doreaū inaugurarea unei ere nouă de rodnică activitate romînească. «Vlaicu-Vodă» se jucase și avuse succes: directorul general de astădată era un autor despre care se spunea că are o minunată pricepere în ale teatrului. Speranțele acestea, aū fost, vaī! prea curînd desmințite. Izgonirea unor artiști de merit, spiritul exclusivist care înlătură din repertoriu piesele originale, — în afară de *Manasse* — și, în sfîrșit, cunoscutele întîmplări de la 13 Martie și de mai încoace, toate aceste nu erau chemate, de sigur, să întărească niște legături destul de slabe și pînă atunci.

Teatrul nostru național face astăzi impresia unui cîmp de luptă pe cari artiștii noștri — adevărați martiri — își risipesc zadarnic cel mai prețios sînge al inimei lor. Lipsiți de o direcție sănătoasă, instrăinați de ideile conducătoare ale bărbaților, cari aū pus temelia acestui așezămînt de cultură națională, ei se văd siliți nu arareori să se robească unor roluri cu totul inferioare talentelor cu care i-a înzestrat natura.

Iar publicul care, mai mult ca oricînd, are nevoie de-o îndrumare sigură, rămîne indiferent, saū, ceeace e și mai primejdios, vine la teatru numai cînd afișele anunță cutare piesă spectaculoasă, ademenit de reclama americană a presei interesate.

Dacă starea aceasta de lucruri va dăinui încă multă vreme — și nu sînt semne vădite că va înceta curînd — ce ne rămîne de făcut nouă, tinerilor, cari am dori ca împospătarea vieții culturale ce de cîți-va ani încoace se manifestă pe toate terenele, să cucerească și această instituție, susținută de Stat cu atîtea jertfe?

Ne rămîne datoria: să ne așternem pe muncă. Să nu mai așteptăm încurajări de nicăiri, ci cu puteri unite și cu încredere în viitor, să ne așternem pe muncă. Să alcătuim un repertoriu ales de piese originale și traduceri clasice; să constituim în diferite orașe ale țării cercuri de lectură dramatică, cum sînt în Germania;— și prin șezători, prin reprezentații de diletanți să răspîndim în public dragostea de teatru romînesc.

Iar cînd vom avea un public îndestul de pregătit sufletește, atunci să dăm lupta cea mare, — și a noastră va fi izbînda!

AGA VELI

(DUPĂ JEAN MORÉAS)

În palatul lui, în sala
Cu cinci-sute de ferești,
Aga Veli șade'n capul
Unei mese'npărătești.

Căci a vrut să-și ospăteze
Numeroșii musafiri:
Cerbî întregi și căprioare,
Dulce fumegă'n tingiri.

Vechi nectaruri parfumate
Curg vărsate de-un haraș;
Rîde cupă lîngă cupă,
Și hanap lîngă hanap...

Iar cadîne din Basorah,
Învîrtînd cîte-un hanger,
Joacă'ncet, după tambure,
Pasul lor plin de mister.

Dar o pasăre măiastră
A intrat cît ai clipi,
Și sburînd de-asupra mesei,
Ca un om prinse-a vorbi:

— «Aga Veli, știî tu blonda,
Blonda, care'i duci tu dorul,
Știî că mîni ia pe feciorul
Regelui din Trebizonda?» —

Aga'și lasă musafirii
Și, urmat de vizitii,
Se coboară'n șesul, unde
Pasc tăcute herghelii.

Nechezînd se strîng sirepii,
Iară dînsul, lăcrămînd,
Îl desmeardă lung pe coamă,
Și'î întreabă rînd pe rînd:

— «Cine'î ager la copită,
Ca un cerb, ca o nălucă,
Până mîine să mă ducă
La mireasa mea iubită?» —

Tac sirepii mîlc —, și'n urmă,
Cîrd pe șesul luminat,
Rușinași merg să'și reiee
Întreruptul pășunat.

Singur unul mai rămîne,
Dar în luciul albei lune
Lung se scutură și spune:
«...Haî cu Dumnezeu, stăpîne!».

Una sunt acum, ș'aleargă,
Fug împinși ca de-un blestem;
Fîrul drumului în urmă,
Scapătă ca dintr'un ghem.

Jnepele'î lovesc în față
Și scînteî ici-colo sar,
Unde-ajunge greu potcoava
Murgului ca un amnar.

Albe, unul după altul,
Satele cu pomi bătrîni,
Se trezesc din somn, și țipă,
Cumpelele la fîntîni.

Dar ei fug, și-acum din munte
Om și calul dedesupt,
Iată-î coborînd la vale,
Ca un rod din ramuri rupt.

Fug, și-arar pe discul lunei
Cum'ar trece-un nor răsleț,
Ca o umbră viorie
Vezi pe cal și călăreț.

Ca un cerb, ca o nălucă,
Sboară murgul și, din sbor,
Numai știe Aga, el e,
Sau pământu-î călător.

Șesuri noi s'aștern și ape
Cu corăbii la liman,
Cine-ar mai putea s'ajungă
Fără calul năzdrăvan?

Dar o margine au toate,
Și-acum iată că răzbat,
Ici-colo lumină sfoase,
Și se vede un palat.

Încordat se frînge murgul,
Cade spuma strop cu strop;
Sună podul supt avîntul
Furiosului galop.

Și sfoasele lumine,
Maî aproape ard, maî tari,
Clopotele din clopotniți
Sună cu la zile mari.

«Haide, murgule, 'nainte,
Haide, c'am ajuns de-acum...»
Dară cînd să treacă poarta,
Un convoiu le iese'n drum,

Un convoiu, umblînd în urma
Unui mic și alb sicriu :
Tremură sărmanul Agă
Ca o trestie pe-un rîu.

Și-aplecat pe cal, întrebă :
«Oamenî bunî, cu bradul sfînt,
Cine e frumoasa moartă
Care-o duceți la mormînt?»

— «E frumoasa ta, e blonda,
Blonda ce-a ucis'o dorul,
Cînd a fost s'o ia feciorul
Regelui din Trebizonda». —

D. ANGHEL.

VREMURI DE BEJENIE

II.

La crucea drumurilor mari, la hanul lui Enea Căpriță, murgul, ca-șicun simțise truda și foamea stăpînului, se opri. Andrieș ridică privirile și Gheorghită Răducan sări din șea :

«Aici, la rateșul lui Căpriță, găsim, stăpine, de toate... Parc'ar fi han de sat mare... Un drum vine din țara leșească, unul din țara de jos, pe la Dorohoî; și Suceava-î dincolo de deal și de pădure... O poștă jumătate, mult două... Iaca și Badea Enea... Noroc bun, frate Ene!...»

Enea Căpriță, în prag, rotund, spătos și voinic, își scoase din cap cușina dintr'un berbece și pofti bun sosit călătorilor, c'un zîmbet blajin, din buze unse parcă cu unt.

Dar Andrieș nu se uită la el. Întors puțin în șea, privea neclintit pe drumul larg al Dorohoiului. Un călăreț singuratec venea la um-

blet întins, foarte repede, dintr'acolo. Creștea în pînză de praf, în rumeneala asfințitului; sclipiri de oțele arătau că cel ce grăbește spre han e oștean și poartă arme.

«O să am vești din țara de jos...» gîndea Hamură, și fără să se cintească din șea, își plimba privirile de la hanul mare de birne, c'o roată într'o țepușă din virful acoperișului, la dumbrava de stejar de aproape, plină de flori și ierburi și de cele dintîi furișări de umbre; pe drumul alburiu al Sucevei după aceia : pe cînd Enea Căpriță zîmbea mirat și se pregătea să înceapă vorbă, și pe cînd Răducan avea niște ochi întristați și o față trasă, care dovedeau cea mai luptească foame.

«Din cotro?» întrebă Căpriță, lungind gîtul și făcînd un pas spre sleah.

Ghiță Răducan înghiți ceva amar și răspunse cu glasul răgușit :

«De departe, de departe tare, frate. Phiii! tocmai de peste nouă țări și nouă mări!... Din țara leșească, frate Ene... Nu ții minte cînd am trecut încolo, aci vre-o doi ani, cînd vestiați crainicii domnie nouă?»

— Aha! aha! zise grăbit Enea, cașicum își amintea prea bine de așa ceva.

Răducan își trase calul de căpăstru și făcu un pas spre han.

«Ei, și ce mai faci? Ceva de mîncare, de băutură este? Știi ce foame i-î luî stăpinu-meu?»

— Dumneavoastră să fiți sănătoși! rosti cu mîndrie hangiul, dînd din cap. Aici se găsește totdeauna mîncare aleasă și vin vechiu...

— Cînd am trecut încolo, aveaî un potroc de cocoș, frate Ene!... Îngînă cu duișie Răducan... Am să-mi aduc aminte cit oiû fi și oiû trăi!...

Hangiul tresări: Andrieș Hamură se plecase în șea și întrebă cu glas tare :

«Bade Căpriță, vești din țara de jos, de la război, știi?...

— Nu, Măria-Ta, vești nouă nu prea știu... S'aude c'au venit Turcii și Tătarii cită frunză și iarbă, prăpădenia pămîntului... Dar dac'a vrea Dumnezeu, om scăpa și de valul acesta... De multe am scăpat.. Iaca, aici, n'a fost sat mare, întemeiat? spunea tătucu, Dumnezeu să-l erte, și pe cînd începuse el negustoria în părțile astea aî venit păgîinii ș'aî făcut frumusețe de sat una cu pămîntul... Dar hanul nu l-aî dărîmat... Să se mai plîngă de noroc omul!... Aî băut cit aî putut în beciuri și s'aî dus bălăbănind pe cai... Și iaca hanul ș'acuma durează... Da'eû vești nouă acuma de știut, nu știu!...

— Apoi văd eu că niminea nu știe nimica... Dar pe călărețul cela care s'apropie în fuga calului il cunoști? e de prin părțile astea?

— Pe călărețul cela? nu, pe călărețul cela nu-l cunosc... Nu, n'am de unde să-l cunosc! rosti Enea Căpriță cu încredințare. Apoi adăogi cu grabă : «Măria-Ta, am ș'acuma potroc de cucoș... Da'ști ce bun e?».

Răducan tresări ca lovit de săgeată. Andrieș întoarse iar mirat capul :

«Ce potroc de cucoș?...»

— Ca atuncea, Măria-Ta, cînd ați trecut în țara Leahului...

— A! vra să zică îți aduci aminte de cînd am trecut încolo?

— Cum nu, Măria-Ta? Se poate? Vestea crainicii prin sate domnie nouă... Și eu aveam potroc de cucoș... Da' era bun al dracului!... Da' de călărețul care vine nu știu nimic... Nu-l cunosc, Măria-Ta; nu-î le prin partea locului...

Nici Andrieș Hamură, nici Răducan nu mă ascultau, iar hangiu! mai-mai nu știa ce zice: toți erau cu ochii ațintiți asupra străinului care venea furtunos pe calu-î roib, pintenog la trei picioare. Avea o înfățișare foarte ciudată străinul: purta pintenii mari la cisme lungi cu carimbii pînă peste genunchi, nădragi strîmți de piele de căprioară, lustruiți și vechi de cînd lumea par'că, un spențer de șieac castaniu, gros și tare, supt care se ghiceau zale de sîrmă, și de-asupra contăș svirlit numai pe umăr, ținut de un lăntug vechiu petrecut pe după gît. Dar cel mai de căpetenie lucru, pe lîngă îmbrăcăminte, era sabia: o pană ușurică încovoiată tare, cu teacă înflorită cu argint, c'un mănuciu bătut numai în mîrgăritare dese, unul lîngă altul, ca păsatul, care aveau dulci străluciri alburii și verzuî în bătaia asfințitului. Sabia aceasta scumpă, care se deosebia așa de tare de haina săracă, era ținută de cingătoare de fir cu paftale de argint și era purtată în vază cu o mîndrie care voia să înfrunte lumea. Tot așa cu mîndrie era purtată și o barbă mare, uriașă, castanie, în care se deschideau doi ochi căprii, care aveau luciri blînde și totuși păreau grozavi în stufăria aceia deasă de păr. Cu mîndrie era ținută și mîna dreaptă pe un jungher cu teacă de piele galbenă. Andrieș Hamură îl aștepta c'o mîna în șold, cu bărbia puțin înălțată, și murgul părea de piatră, așa sta de neclintit. Străinul se opri de odată scurt și-și scoase de pe pletele crețe căciula înaltă de miel de Crim:

«Poftesc multă sănătate la tinereță înflorită!» zise el c'un zîmbet blajin.

Răducan flămîndul însă nu voia s'audă; era disperat de întîrziere; mormăi încet, ca să-l audă numai Enea Căpriță:

«Ce Dumnezeu, așa de mare barbă... Ar trebui să și-o mai astîmpere!».

«Mulțămim dumitale...» răspuse Andrieș; și se gîndea: Ostaș prost să fie? Boier să fie? Apoi adăogi, zîmbind și el, ca și cum zîmbetul străinului se răsfrîngea și pe obrazul său:

«Din cotro? Poate vii din țara de jos?»

— Da! de departe, jupîne... Acu, deocamdată, din țara de jos, de la Roșcani... Uită-te la mine: boier sînt și eu, răzeș vechiu, și să cade să te întreb și pe d-ta de unde vii... Pe mine mă chiamă Costea Morocine și vin de la război cu păgînul...

— Eu vin din țara leșească... răspuse tînărul. Mă chiamă Andrieș Hamură....

— Aha! va să zică vii din străinătăți, și nu știți nimic. Nu știți că păgîinii au răpus capul lui Ion-Vodă!».

Andrieș tăcu, incremenit. Vestea asta tristă străinul o spusese c'o umbră de durere în ochi. Tînărul, mîhnit, voia să deschidă gura: îi tremurau buzele și ochii negri, focoși, îi erau plini de întrebări.

Costea Morocine, svîcnind din nemișcare, descălecă scurt. Zise repede:

Să descălecăm, frăține! Sint mort de foame și de trudă! La o imbucătură, la un pahar dulce, oiă putea să-ți spun multe lucruri... Dar de cincisprezece ani, de cînd cutreier lumea, așa moarte n'am văzut, pentru asemenea om... De-acu iar vin vremuri amare pentru sāraca țară!...».

Andrieș Hamură descălecă, își deștepeni mădularele, întinzînd brațele în lături și bătînd în pămînt cu picioarele amorțite. Răducan răpise calul, îl ducea răpede la grajd... Căpriță-hangiul strigă la o slugă:

Măi Tănase, măi! vină și iea calul boierului Costea, măi!

— Nu, frate orîndar... Eu am obiceiū să-mi grijesc singur calul... zise zîmbînd Costea. Îi dau grăunțe cu mîna mea, îl învălesc eu și-l mîngîi. Calul mi-î tovarăș, de zile bune și rele. Așa, dragă, așa... Tu pregătește de-ale mestecatului, și iea sama, că mi-î așa de foame că mă tem să nu te pun în țigla și pe tine... Iar dumneata, jupîne Hamură, așteaptă-mă preț de o clipeală numai... Acu m'am dus ș'acu am venit!».

Glasul lui Enea Căpriță începu dintr'o dată a se auzi ca o talangă prin ogradă, dîndos, răcnînd la argați, răcnînd la muiere; găinele începură a cotcodăci grămădite prin colțuri, speriate de minile întinse care se repeziau ca ghiare de uli asupra lor; un purcel guița asurzitor; un topor începu a bocăni la trunchiul cu lemne; fintîna cu cumpănă scîrții prelung; rateșul se deșteptă de odată; și Andrieș Hamură, răcorit cu stropitură de apă rece, aștepta lăsat a lene pe speteaza scaunului, cu picioarele întinse între țarușii groși bătuți în pămînt, supt o masă cioplită cu toporul în trunchiū de fag, deasupra căreia lelea Anica a lui Căpriță svîrlise din fugă, aplecîndu-se c'un zîmbet, o pînză curată de in.

Prin rumeneala asfințitului se întorcea de la grajd Costea Morocîne, cu barba lui uriașă, castanie. Pinteniī mari sunau vesel și repede.

«Mi-î foame cumplit! zise el lăsîndu-se încet pe scaun, cu un gemăt ușor. De trei zile alerg, de trei zile mă poartă calul ca o furtună...

Acu, de pe drum, de departe, mă întrebam eu: Cine să fie? cu cine mă întîlnesc? Căci pe unde am călcat cu calul, tot peste țară pustie am dat! Om bun m'așteaptă, imi ziceam eu, — ș'o să am cu cine schimba două vorbe... Pe urmă, după ce bem un pahar... să ne vedem cu cînte, ori pe lumea asta, ori pe cealaltă... Azi ne întîlnim la cruce de drumuri, mîni ori mor eu, ori mori dumneata... De aceia-i bine să zicem lui Căpriță s'aducă paharul cel de vin, ca să-l bem întăiū, și să ne luăm de-o grijă!».

Hamură zîmbi. Străinul avea ceva cald în priviri și prietenie în vorbă; și soarele, în asfințit, arunca o lumină dulce asupra hanului, asupra dumbrăvii de stejari din preajmă, strecura sulii argintii prin părul supt care sedeau; ș'un miros ațîțator de găină friptă, cu zvon de glasuri grăbite, venea de-aproape; Hamură zîmbea, se sințea bine și par'că i se deschidea pentru prietenie sufletul tînăr, după ani de înstrăinare. față de omul acesta din neamul lui, care-i spusese o veste tristă, pentru care numai înmlădiarea glasului era o mîngîiere.

După ce veni vinul și sorbiră cîte un păhărel, Costea Morocîne, cu

ochii de odată întunecați, începu a povesti despre luptele de la Cahul, despre cumplitele chinuri ale setei, la Roșcani, și despre moartea lui Vodă-Ion. Vorbi despre vânzarea boierilor în frunte cu Irimia Golia Cernăuțeanul, despre călcarea de jurământ a Turcilor, vorbi cu milinire și cu duioșie ca despre moartea năpraznică a unui părinte.

«Oamenii sintein, frate Andrieș, zicea Morocine clătindu-și încet barba uriașă, și toți ne vom înfățișa la înfricoșatul județ de-apoi... Jurământul nu trebuie să ni-l călcăm, și singele omului viteaz, fără pricină să nu-l vărsăm... Așa, mă gândesc eu, tot Turcul e fiară fără credință... El pentru noi n'are lege, ci numai pentru proorocul și pentru neamul lui. L'au rupt cu cămilele, frate; cu chinuri cumplite a pierit asemenea om cum de mult n'a fost pe pământul nostru... Atunci mi-a venit mie iar singele la cap și mi-am zis: o vieață am, una, dar tot la goană de păgini trebuie să mi-o prăpădesc... Par'că pînă acum, de cinsprezece ani, ce fac?...»

Nevasta lui Enea Căpriță venea c'o strachină mare, plină, cu obrazul pierdut în aburi calzi; puse strachina drept în mijlocul mesei și de subsoară dădu drumul alături la două linguri de lemn de paltin. Costea tăcu de odată și începu să-și mîngie barba; prin aburi, Andrieș Hamură își vedea ca dedeaparte tovarășul; amîndoi începură a sorbi cu lăcomie, pe cînd lelea Anica dădea fuga la scrob și la friptură care sfîrșiau pe foc, supt șopron! După ce aburii rămaseră izvorînd numai din strachina lucte goală, după ce mai sorbiră cite-un păhărel, brațele albe, cu mincile largi ale cămășii suflecate, ale nevestii, așezară între mușterii și plăcinta rumănă de ouă și găina cu coajă aurie și încă o pită de secară, frîntă acolo în fața oaspeților de degetele ei moi. După aceia, cu obrazul rumenit de dogoarea focului, nevasta lui Căpriță întrebă, zîmbind:

«Poate vă mai trebuie și vin, boeri dumneavoastră!

— Mie îmi cam trebuie! rosti Costea rupînd în două găina friptă. Grozav îmi trebuie!

Andrieș Hamură începu a rîde.

«De ce rizi, tinerețe înflorită? Ehe! am pățit eu multe de acestea... Cîte odată numai pita cu apă mi s'a părut mai gustoasă de cît friptura asta... Foamea, frate, e mare meșter bucătar... Ce să-î faci? Cînd ai ce, minînci cît poți; cînd n'ai ce, tot cît poți minînci... Ș'asa, pînă ce adormi cu fața la pământ somnul cel din urmă! Așa-i vieața noastră cea ticăloasă!... Uite, mai înainte ne-am întilnit; dumneata ai venit dintr'o parte, și eu din alta! Ce-am înțeles? Mină vine pirjolul Turcilor ș'al Tătarilor, nici nu ne mai vedem, nici nimica, — și par'că-mi pare rău de asta... Mie totdeauna mi-a părut rău că într'un loc c'o ființă omenească nu m'am putut opri... Tot în străini și'n necazuri...»

— Ș'acuma? und'te duci? întrebă încet Andrieș Hamură.

-- Acuma? Acuma nu mă duc nicăirea... Umblu și eu așa... Nu-ți spun că are să vie potop păgîn din urmă? Aștept și eu...

— Crezi că vin Turcii și Tătarii? Eu mă duc spre casă...

— Te duci la tata și la maica, frățioare, poate și logodnică ai... Da' eu n'am pe nimeci în lume...

Eu n'am casă,
N'am nici masă,
Nice dragă jupîneasă!»

Vorbele acestea le spuse Costea c'o înmlădiere de tristețe care încălzi și mișcă adinc sufletul lui Andrieș Hamură. Deodată cîvinte bune de mîngiere par'că-i umplură sufletul. În ușoara aburire pe care o aducea vinul, privea cu ochii scinteind la tovarășul acesta pe care întîmplarea i-l adusese. Ii plăcea străinul acesta, suflet bun și neli-niștit, de bună samă bun tovarăș la necazuri. Il privea cu ochii încălzîți, și sta gata să i se destăinuiască, să primească destăinuirii.

«Eū merg spre Suceava. Mergî cu mine, frate Costea?»

— Merg, de ce să nu merg?... Poate chiar să-ți fiū bun la ceva... Ai o logodnică, nu-i așa? Să trăiască! Uite, eū paharul acesta il beaū pentru norocul dumitale... Om ca mine, frate, bun și fără noroc, n'ai să găsești, să cutreieri țara în lung și 'n lat!... Așa că eū beaū totdeauna pentru norocul altora...»

Sorbiră vinul în tăcere și rămaseră privind o clipă, zîmbind, într'un început de prietenie caldă.

«Eū viū din țara Leahului, zise încet Hamură, de la învățatură... Tocmai la Liov am fost... Și doi ani am stat acolo... Din țară vești rare am primit. Auzeam de războaie mari și fierbea sîngele în mine. Și iată acu, cînd am venit, războiul s'a sfîrșit și aud de năvala păgîină... Da bine c'am venit măcar acu... Tată-meū, Gligorcea din Forăști, voia să mă ție înainte acolo; dar eū n'am mai putut răbda... Acu am venit; am ș'o logodnică... Dacă'a fi să fie năcaz și cumpănă, cum de multe ori a mai fost pe pămîntul nostru, am pentru cine-ni boteza în sînge paloșul...»

— Are să fie, are să fie, tinerețe înflorită! suspină Morocine clătî-nîndu-și barba. Vra să zică, de la învățatură, din țara leșască vii... Am fost și eū pe acolo... Da' eū n'am fost pentru învățatură, eū am fost pentru alte cele... De învățatură letinească n'aveam nevoie... Și ce-ai făcut acolo?

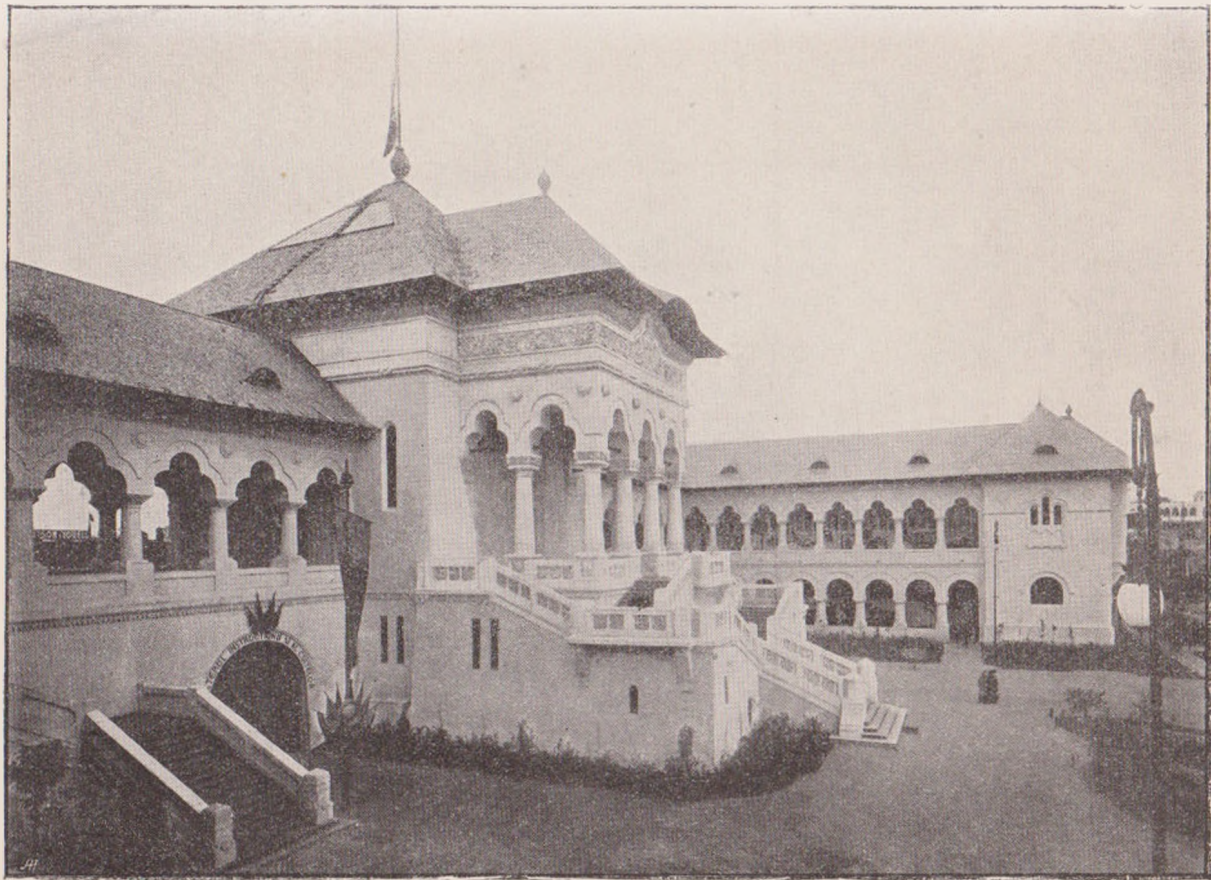
— Ce să fac? răspunse rîzînd Hamură. Am învățat să scriū, și meșteșugul vorbirii...

— Bine, de scris ca de scris, asta e puterea vremurilor nouă, cit despre meșteșugul vorbirii, acela de la mama se 'nvață... Și ce-ai mai învățat? Și istoria și geografia, și meșteșugul războiului... Acestea se învață și altfel...

Eu cum te-am învățat? Singur, fără dascăli, ce crezi? Ce n'am învățat eū? patru limbi știu: și turcește, și muscălește, și leșește, și grecește... Și țări și oameni mulți am văzut. Eū am fost la Sorocea, și la Bacău, și la Hotin, și la Smil, și la Cetatea-Albă, în toată țara asta... Și la București la Munteni, și la Brăila, și la Țarigrad... Ș'am fost și la Cracovia, și la Mosc... Pe unde n'am umblat eū? Am fost rob la tătari în Crîm, și cu ajutorul lui Dumnezeu ș'al Maicii Precista am scăpat teafăr... Ba m'am și întors înapoi și mî-am luat datorie și dobîndă... Și sabia asta de la Turci o am: uite, sabia cu mîrgăritare... o mie de mîrgăritare... Uite cum stau ciucur... Și pana numai în florî de argint, și ascuțită ca un briciu... De la un pașă turc am

PALATUL REGAL DE LA EXPOZIȚIE: VEDERE PE MARGINEA LACULUI.
(Din colecția de fotografii artistice luate de dr. Z.)

PALATUL REGAL DE LA EXPOZIȚIE : VEDEREA SCĂRII PRINCIPALE.
(Din colecția de fotografii artistice luate de dr. Z.)

luat-o și i-am tăiat și gitul cu dinsa, dacă vreî să mă crezi... Așa am colindat eu prin lume și am pățimit, dragă frate, și nicăeri nu m'am așezat... Prietenii care i-am avut au murit, și singur am rămas... Ș'acuma și din războiul acesta de la Dunăre am eșit întreg, și acuma aștept altă undă, alt clocot, ș'o da Dumnezeu ș'oiu scăpa și de-aici teafăr... Omul tare nu cade cu una cu două... Și eu cu barba, cu sabia, și cu puterea mea mă mândresc, și mă chiamă Costea Morocine!... Așa cum mă vezi, în mănăstire la Putna, la mormîntul lui Vodă-Ștefan-cel-bătrîn am fost... acel care a făcut dreptate pe lume și a înfrînt cerbicea păgînilor. Ș'acolo, la mînăstire, este un pocal din care a băut Ștefan-Vodă, ș'un arc al lui cum nu mai este pe lume: ca vîrtejul trebuie întins... și nimenea în zilele noastre nu-l poate întinde... Și eu m'am dus acolo, la Putna, la mînăstire, lîngă mormîntul lui Ștefan-Voevod, ș'atunci mi-am pus pîntenii aceștia, și m'am închinat și m'am rugat făcîndu-mi cruce; am stupit în palme, am prins arcul și mi-am cercat puterea... Ș'am întins coarda arcului — de s'au spăimîntat toți ciți erau acolo... Și pentru așa ispravă mi s'a cuvenit să beau din pocalul cel vechiu... Așa ispravă am făcut eu, frate... Ș-am băut din pocal, cum beau acuma și cum îți doresc sănătate, c'un pahar de băutură și mai multă voie bună!»

Amurgul creștea, și cei doi oaspeți, muiți de băutură și de mîncare, cu privirile încălzite, împrietenii, își apropiaseră capetele și sfătuiau încet. În fund, în preajma hangitei, se zărea și Răducan c'o halcă de friptură în mînă. Și Andrieș Hamură povestea lui Costea Morocine despre viața lui din țara leșească, și Costea asculta dînd din cap; îi povestea ce fel de profesori bătrîni avea, care vorbeau ca apa limbii străine și știau să-ți măsoare și depărtarea pînă la soare; cum de altfel viața multor învățăcei se petrece numai cu somn, mîncare și băutură, cu mîncare, băutură și somn și cu băutură, somn și mîncare; cum lui mai mult școala armelor și a călăriei i-a plăcut și zbuciumările de tot felul, și cum din învățătura cea-laltă nu i-a rămas nimic acuma, cînd a intrat în țară, parcă totul s'ar fi călătorit pe apa Sîmbetei.

«Apoi așa-i cu cartea... asta se știe... Intră pe o ureche și iese pe alta!... rosti liniștit Morocine. Numai durerea e adevărat învățător!»

Și Andrieș, încălzindu-se, începu a-și mărturisi și focul inimei:

«Vaî de capul meu, frate Costeo! Cît m'am chinuit, numai Dumnezeu știe... Uite, mă arde așa, la inimă, de nu știu ce să mai fac... Mă prăjesc ca un șarpe pe jăratec cite odată... Mi-i dragă fata boierului Mihail Talpaș de la Drăgușeni... Îl cunoști? N-ai de unde-l cunoaște... Să vezi, frate, cit e de frumoasă, și mi-i dragă... Acuma atîta vrea... să ajung s'o văd... Și pe urmă pot să mor... Nu că mă laud, dar frumoasă ca dinsa n'am văzut fată în toată Lehia... Mă crezi?»

— Cred frate, cum să nu cred? Răspunse liniștit și cu tărie Costea.

— Ș'atîta vrea, rosti foarte înduioșat Hamură, atîta... S'o văd...

De doi ani n'am văzut'o... Ia seama... Și are niște ochi verzi... Și niște sprîncene... Și după ce-oîu vedea-o, poate să-mi plec fruntea la pămînt... Și de maica mi-i dor, — dar de dinsa mi-i mai dor!

Costea dădea din cap: așa-î! așa-î! c'o ușoară umbră de mihnire în ochii câprii. După aceia zise rar:

«Uite ce, frate... Acū deocamdată, în ia-seară, ne hodinin aici, și minî în zori de ziuă pornim... Și mergem amîndoi, și-ai să-ți vezi logodnica... Treceam prin Suceava și prin Baia și pe urmă mergem la Forăști și la Drăgușeni... Merg și eu, — ce să faci? Dacă s'a nemerit așa, să-mi fi drag, ce pot face? Eu sint om bun cum nu se mai află, dar la prietenie sint cam greoiu... Acū nu știu cum se face, dar vorba ta, frate, m'a ajuns la inimă... Ș'asa mă gîndesc eu, că veneam pe un drum, singur și mihnit, și iaca, la crucea drumurilor, am întîlnit un frate... Asta, taina întîmplării, e mare taină, ca și a morții...»

Tăcură învăluți de umbrele amurgului. Iar în casă, în odaie largă; Anica aprindea două luminări de său și pregătia paturî curate pentru oaspeți trudiți. Și'n odaia cu miros de sulcină intrară tovarășii, ca într'un vâl misterios ardea la răsărit în colț candela, și scorturi mîndre erau întinse pe pereți, și ștergare vîrstate pe deasupra ferestrelor; ș'un dulap săpat de daltă meșteră, cu pahare și cu străchini zmălțuite, se ridica — lîngă hornul mare, de lîngă ușă. Și Costea cu zîmbetu-i frățesc, zicea mîngîindu-și barba și privind lung spre ușă, pe unde ieșise sprintenă langița.

«Așa, așa, frate... Nunaî un om ca mine știe prețul unui pat moale... Acuma vād și înțeleg ce fel de viață ticăloasă duc în vînturi și ploii și pe pămîntul jilav de sînge... Dar după ce mă salt în șea, am uitat totul! Da, la urma urmei, odată și odată, mă gîndesc că tot o să mă hodinesc, odată și bine!... Poate chiar s'apropie vremea, căci pentru mine a trecut soarele de amiază; am început a îmbătrîni...»

— Ce bătrîn, frate Costea? Ce bătrîn? Ai să te sui pînă la un veac...

— Nu-î vorbă, răspunse Morocine rîzînd, cit despre asta eu is ca vinul vechiu: cu cit oiū îmbătrîni, cu atîta mai mare preț am să am... Ș'afară de asta... piele de herbece în grindă n'am prea văzut, mai de grabă de miei... să nu fie cu supărare... de cît dă... vine vremea cînd încep să te stăpînească cugete grele... cînd mai mult cu sufletul trăești... și eu am mari neliniști, frăține... Ca să uit cite păcate am făcut și ca să uit draga tinerețe, săptămîni încheiate, în fie-care amurgit, m'an uitat spre asfințit prin sită... Și n'an uitat nici păcatele, nici tinereța — și cu povara asta cu greu se petrece bătrîneța... He-hei! Eu știu multe... Ce-ai învățat acolo, la Leși, e fleac... De la mine ai să înveți mai multe...»

Și rîzînd cu bunătate, Costea îmbrățișă pe Hamură și-î dădu sărutarea frăției.

(Va urmă).

MIHAIL SADOVEANU.

ÎNDOIALA

(DUPĂ GEYAU)

Nu sînt dintre aceia ce pot uita și căror
Li-î deajuns o clipă de fericire doar,
Și după ce știut-aū al îndoielii zburciun
Pot iarăși să zîmbească și pot să creadă iar.
Tot ce-am văzut rămîne întipărit în minte-mi,
Îmi plîng și astăzi morții ca și'n întia zi;
Iar strigătul durerii ce m'a ajuns odată
Vibrează încă'n gîndu-mi și'n veci l'oī auzi.
Orī cît de'mbătătoare e șoapta primăverei,
Și orī-cît mi-ar fi de dulce al dragostei cuvînt,
Acolo unde-odată va fi gemut durerea
Nici cînd nu va pătrunde al nepăsărei cînt.

Ferice de aceia ce lesne'și schimbă voia,
Ei pot preface ura în zîmbet iertător
Și-asemena cîmpiei care scăpînd de iarnă
Se face mai frumoasă, li-ī sufletul ușor,
Cînd pot schimba blestemul în binecuvîntare.

Dar cînd uitarea numai e leacul suferinții,
E mai cuminte poate să luăm aminte firei,
Și cum renaște cîmpul în toată primăvara,
Și'n noi să se'noiască pornirile simțirei.

E groaznică'ndoiala cînd vezi că ea-ī de-apururi
Unicul fruct pe care gîndirea-ți l'a rodit;
Un strai cernit pe care îl porți de mult, te-apasă,
De-l simți ca o povară de care ești trudit.

Cînd șoapta primăverei renaște'ntreaga fire
Simțim și'n noi cum prinde să încolțească-un dor,
Ne-am vrea par'că mai tineri, mai buni, și'ntindem mîna
Să binecuvînteze asupra tuturor,
Și-adoarme suferința în șoapta rugăciunei,
Și iar avem nădejde, și-avem credință iar.

DRAMA LUI EMINESCU

— Citeva observații și lămuriri critice, întemeiate pe studiul manuscriselor —

Motto : «Unde vei găsi cuvîntul
«Ce exprimă adevărul?»

III.

PLANURILE DRAMATICE ALE POETULUI.

Văzurăm la ce rezultate vrednice de milă a fost tirît, prin nepriecerea și lipsa sa de orice scrupul, editorul prin inspirație spiritistă al firmei Alcalay, pe urma ciudatelor sale raționamente răsărite din cea mai deplină incintă de sine a pacientului pe care am fost nevoit să-l tratez cu mijloace de chirurgie literară. Formularăm chiar, spre veselia cititorilor, un silogism ori polisilogism ori monologism ori polologism pe care de sigur și l-a spus de-atîtea ori, în mistica intimitate a sufletului și a spiritelor sale, editorul cu pricina.

Atît aveam de constatat despre minusculul poetel care se crede predestinat a edita operele celui mai uriaș între poeții noștri. Cînd va mai tipări vre-o ediție de felul aceleia a fragmentului *Bogdan-Dragoș*, voiu mai vorbi. Până atunci, am de făcut lucruri mai bune decît să urmăresc biugieliile pacientului fără leac prin cine știe ce gazetă de cinci parale, unde se poate face «de două parale» oricine: colaboratorul gazetei nu plătește nici-o para, necum să se mențină măcar la înălțimea de *cinci* parale a gazetei! Într'adevăr, ce s'ar și putea răspunde unui om fără cultură reală, fără nici-o educație pentru discuții literare și fără nici-un simț de cinste și de respect față de cetitori, care îmi atribuie mie editarea «Poesiilor postume» și nu răspunde un cuvînt la criticile aduse ediției sale, ci se mulțamește a spune că totul s'ar reduce la... greșeli de tipar?! Dar nici măcar atîtea «greșeli de tipar» n-ar trebui să mărturisească inconștientul editor, căci în realitate poate fi vorba numai de o singură greșală de tipar: aceia de a se fi tipărit o astfel de ediție-parodie!

Lăsînd, decî, pe d. I. Dragomirescu să-și urmeze căile și potecile prin codrii întreprinderilor de contrabandă, mă voiu întoarce la manuscrisele lui Eminescu și la *planurile sale dramatice*, căci de acestea se poate vorbi și nici decît de un «teatru» al poetului.

Din vremea tinereții literare celei mai fragede, Eminescu a fost atras spre dramă, precum fusese ispitit de viața actoricească. Toți cunosc astăzi unele încercări dramatice din această vîrstă a poetului, precum tabloul dramatic *Andreï Mureșeanu* și piesa *Amor pierdut — viață pierdută*, publicate. Se știe de asemenea că Eminescu a tradus și o mică piesă germană a obscurului W. Ierwitz, anume *Histrion*, care traducere n'are dealminteri vre-o însemnătate literară din nici un punct de vedere. ci numai una biografică, mică și ea.

În aceiași vreme a începuturilor sale de scriitor, apar și încercările lui Eminescu pe tărîmul dramei istorice, sfioase încercări puțin rodnice în rezultate definitive, dar caracteristice pentru evoluția geniului.

literar al poetului. Astfel găsim printre manuscrisele anilor 1869. o schiță foarte sumară a celor *cinci acte* ale unei drame istorice, cu *Petru Rareș* ca erou (vezi Ms. Ac. Rom, 2253, ff. 9—29). Fragmentele sînt incomplete, prinse în pripă, din frământarea d'intîi, cele mai multe în prosă; sînt și unele versuri isolate. Cercetătorul trebuie să regrete insuficiența elementelor și părăsirea acestui plan în forma tulbură în care s'a păstrat.

Totuși, mai tîrziu, în epoca primei bărbății literare, prin anii 1874-78, Eminescu se preocupă tot mereu, cu reveniri la vechi planuri, cu idei și cu fragmente nouă; de *drama istorică*. Precum din fragmentele de poezie lirică și epică din manuscrisele sale se cunoaște că l-a preocupat totdeauna gîndul unor cicluri mari, închegate într'un întreg unitar, tot astfel în dramă visul lui pare a fi fost o serie de drame istorice din trecutul țărilor românești, care să cucerească pentru scena românească personalitățile dramatice ale istoriei noastre. Acest îndrăzneț gînd mare al unui mare poet, foarte rezervat în publicarea operelor sale, îl mărturisește într'un fel însuși Eminescu: chiar în caetul de manuscrise, unde se păstrează fragmentul *Bogdan-Dragoș*, se poate citi pe fila din urmă schița unui «*Dodecameron dramatic*» — și expresia este a poetului — care s'ar fi alcătuit din următoarele personalități istorice: «*Dragoș-Vodă*», «*Mircea*», «*Alexandru-cel-Bun*», «*Ștefan și Ilie*», «*Ștefan-cel-Mare*», «*Bogdan-cel-Chior*», «*Ștefan-cel-tînăr*», «*Petru Rareș*», «*Alexandru și Ilieș*», «*Alexandru Lăpușneanu*» și «*Despot-Vodă*». Aici, firul de aur al acestor planuri dramatice se pierde și numai cuvintele «*Neamul Mușatin*» puse de Eminescu în fruntea «*Dodecameronului*» ne-ar mai lumina puțin că în gîndul poetului era de sigur urmărirea vieții plină de fapte dramatice a neamului nostru domnesc.

Alte manuscrise ne mai dau unele, destul de interesante, informații asupra acestui plan. Astfel Ms. Ac. Rom. 2253, ff. 203—206, cuprinde versuri fragmentare dintr'o piesă istorică ai cărei eroi ar fi fost să fie *Alexandru Lăpușneanu*, *Moțoc* etc. Fragmentul cuprinde un dialog între boieri. Nu găsim nici-o indicație de act ori scenă. Planul mai revine apoi, într'o formă ulterioară, într'alt manuscris (Ms. Ac. Rom. 2277, ff. 4—15 și 15-16): e un fragment în prosă, de prin anii 1876-80. Fragmentul cuprinde un dialog între *Alexandru-Vodă* și *Jurcea*, staroste de Suceava, apoi o scenă cu *Ringala Doamna* și alta cu *Direplatea* adunată în sfat, cînd *Alexandru-Vodă* întrebă de pricină pe boierii *Toader Bălan* și *Ștefan Vulpe*. Și acest fragment e părăsit prea curînd.

Chiar și fragmentul *Bogdan-Dragoș* îl regăsim, într'o altă formă, în Ms. Ac. Rom. 2253, filele 92—98 și 100—101, care cuprind versuri — multe șterse apoi — ce nu sînt de cît variante la începutul actului I și actului II din «*Bogdan-Dragoș*», cu deosebirea că persoanele sînt aici «*Juga-Vodă*», «*Maria [Doamna]*», «*Hatmanul Mihnea-Singer*» (în loc de *Sas*) și *Roman Bodei*. Fragmentul este, vădit, anterior celui — «*editat complet*».

CAVALERUL TOGGENBURG.

DUPĂ SCHILLER.

Credincioasă, cavaliere,
 «Soră sînt a ta;
 «Altei inima nu cere,
 «Căci m'ar întrista.
 «Liniștită îi-e venirea,
 Ducerea la fel;
 «Nu'njeleg ce-î podidirea
 «Lacrimilor». El

C'o mîhnire mut'ascultă,
 Abătut de-un gînd,
 Și nu-și trece vreme multă,
 Ci, încălecînd,
 La tovarășii de ducă
 O croiește drept;
 Ei spre țara sfînt'apucă,
 Cruci purtînd la pept.

Fapte mari desăvîrșește
 Bravul luptător;
 Pe dușmanii îi potopește,
 Murgului dînd sbor;
 Oștile vrăjmașe toate
 Prind a-l ocoli;
 Toluși inima-î nu-și poate
 Jalea potoli.

Mai un an de cînd o poartă.
 Datorie grea
 L-a legat de-o așa soartă,
 Dar uită de ea.
 Și din Joppe se imbarcă,
 Arzător de-a fi
 Lîngă cea cu care par'că
 Vecinic vețui.

Bun ajuns, la poartă bate
 Mult nerăbdător,
 Dar ce așlă din cetate
 E întristător:
 Cea nîrebată e mireasa
 Cerului prea sfînt,
 «Tocmai ieri a fost aleasa
 «Zi de legămint».

Pleac'atuncea pe vecie
 El din Toggenburg,
 Nici de arme să nu știe,
 Nici de mîndrul murg,
 Și se strecură în taină
 Nerecunoscut,
 C'o sărăcăcioasă haină,
 Singuru-î avut.

Și-și închipuie șederea
 Într'un loc pilit,
 De la care fu vederea
 Liberă spre schit.
 Acolo de dimineața
 Pînă sara sta —
 Ūrmă de nădejde fața
 Lui tot mai purta --

Și bătea cu ochii cale,
 Ceasuri lungi bătea
 Spre fereastra dragei sale,
 Pînă ce vedea,
 Că la geam, nevinovată
 Ca un înger blînd,
 Mucenița se arată,
 Zarea măsurînd.

Jar în negura de sară
 Adormea 'mpăcat,
 Că din nou o să-î răsară
 După revărsat.
 Cu astfel de mîngîiere
 An cu an trecea,
 El, pîndind fără durere,
 Pînă ce vedea

Că la geam, nevinovată
 Ca un înger blînd,
 Mucenița se arată,
 Zarea măsurînd.
 Și așa își duse viața;
 Moartea cînd veni,
 Spre acelaș schit cu fața
 Îl încremeni.

C. TEODORESCU.

AMINTIRE

Cum după o zi noroasă, într'o seară,
 Înnohoritul vâl care-o 'mbrăcase
 Se spulberă, de se arată iară
 A firei negrăite de frumoase
 Comori, deși sînt astăzi tot acele,
 Pe care le văzurăm și-altă dată,
 Nedumeriți privim-le, căci ele
 Ca nouă 'nfiripare ni s'arată.
 Astfel, cînd te-a robit nenorocirea,
 Înneguratul vâl al suferinții
 Dacă-l ridică-o clipă amintirea,
 Înviorat, revezi cu ochii minții
 Un timp renăscător de veselie
 Și retrăești în vremuri ce s'au dus....

.....
 Este 'n amurg. Lumină viorie
 Se 'ntinde peste tot. Înspre apus,
 Se vede craiul zilei cum s'abate
 Pe după piscul dealului de brad,
 Pentru 'noptat în vale loc să-și catce.
 A sereî umbre rîndurî, rîndurî, cad.
 Întreaga fire e de farmec plină.
 Încremenite, blînde, toate par...
 Cu pașii rari m'abat înspre grădină.
 Vreau, gîndul mieu, să-l las să zboare iar
 Spre lumî, pe cari, cu mintea amețită,
 De dorul tău, ades le făurî.
 De dragostea-mî ascunsă, dar cînsîta,
 Nevinovat copil, nimic nu știu.
 — Ferice-s mințile neștiutoare!

.....
 Înmărmurit m'opresc de-odată 'n drum.
 Într'un hamac, supt pomul alb de floare,
 Cu cartea 'n mîni, ușor tu dormi acum.
 Și cum zefirul dulce adiază,
 Cu părul tău bălai se joacă-ușor,
 Iar soarele cu degete de rază
 Te mîngîie fierbinte, doritor.

Și tu surîzi în somnul tău, iubită,
 Cu zîmbetu-ți nevinovat, duios.
 — Ce vis te face-așa de fericită?
 Ce lume din povești? Ce Fat-Frumos?
 Și pleoapele-ți ce gînd oare s'ascundă?
 Și mintea ta ce 'nfrîpează-acum?
 Și-așa cum te privesc — alît de blindă,
 Înmărmurit de frumusețea-ți sînt:
 O patimă ascunsă mă cuprinde;
 Ca o crăiasă din povești îmi pari.

.....
 O frunză 'ndrăgostita se desprinde
 Din pom. Pe-obraz îți cade. Tu tresări.
 Cu brațul alb, molatic și alene
 Tu de pe ochi de-o parte părul-ți dai.
 Roșind, îmi spui, privindu-mă prin gene:
 — «Așa de bine-a fost! știi, te visaî...»

.....
 *
 Cum după-o zi scaldată 'n soare, seara,
 Mă liniștește stropi de ploaie firea,
 Se 'nnouează geana ta, când iară
 Scaldatu-te-a o clipă amintirea.

J. PUȘCARIU.

CRONICĂ

CONCERTELE MAESTRULUI DIMA.

Lumea toată care a fost de față la concertele Reuniunii de cîntări din Brașov, a rămas cu desăvîrșire încîntată de minunatele rezultate ale activității maestrului și cîntăreților săi. Însă, din nenorocire, indiferența Bucureștenilor s'a arătat de astădată și mai dîrză ca de obicei și astfel n-am văzut la concertele toată lumea care trebuia să asiste. Totuși oaspeții noștri, solii vrednici ai înfrățirii prin-țeata celui mai mare conducător de cîntăreți al nostru, prin ceata de-o sută de frați și de surioare, pe care o poartă d. G. Dima, nu s'au lăsat biruiți nici de vrăjmașul aprig care este nepăsarea și au cîntat din tot sufletul, cu tot focul inimii, până 'n capăt. Programul, foarte bine alcătuit din piese naționale și clasice, a fost executat cu o perfecțiune corală rară: magica baghetă a maestrului Dima vrăjia pe cei de supt stăpînirea ei și bogățiile celor mai fine nuanțe ieșiau la iveală ca zvonul de păsărele în limpezimea albastrei bolti a cerului zilelor de primăvară. Acea profundă, majestuoasă rugăciune «Salvum fac regem» (pentru cor mixt și orchestră), închinată M. S. Regelui Carol — și astăzi, în ceasurile suferințelor sale, îndoit de indiușătoare — a trezit fiorii admirației în publicul care asculta cu religiozitate.

Cele patru cîntece populare de I. Mureșianu (*Trecuî valea*), G. Muzicescu

(*Stăncuța și Nevesta care iubește*) și d. Dumitru Popovici, cîntărețul glorios, a cărui excelentă compoziție, în ton popular foarte curat, *Cîreșile*, puțină o cunoșteau, au plăcut foarte mult și cel din urmă cîntec a fost bisat cu aclamații pentru cîntărețul-maestru și pentru maestrul cîntăreților, vechi prietenii de artă și de suflet.

Piesa de forță a concertului întîiut a fost *Trăzîtoarea* lui C. Gramman, solo de alt, cor de bărbați și orchestră. Corul care poate executa astfel de bucăți și artistul care poate asigura cîntăreților isbînda deplină pe care d. Dima le-a asigurat-o în puternica lor intraripare spre slava corurilor celor mai bune, cor și artist ca dinșii sînt vrednici de laudele cele mai călduroase, căci ele nu sînt niciodată prea mari pentru cei destul de harnici să le cucească. *Cîntecul sorții* de I. Brahms și *Hora* clasic românească și clasic artistică a d-lui Dima, au încheiat concertul în mijlocul ovațiilor generale. D. Dumitru Popovici a dat d-lui Dima, din partea Conservatorului de muzică din București, o cunună de lauri în argint.

În al doilea concert s'au cîntat, ca puncte nouă, cinci cîntece populare de dd. D. G. Kiriac (*Jalea orfanului*, *Străină pe lume*) și G. Dima (*Plugurile*, *Cucule cu peană sură* și *Nu-î dreptate*), precum și balada pentru soli, cor mixt și orchestră a d-lui G. Dima (*Mama lui Ștefan-cel-Mare*), admirabilă înfățișare a personalității și vremii lui Ștefan-cel-Mare în muzică — o viguroasă muzică modernă, țesută din cele mai curate motive românești.

Publicul a făcut repetite manifestații de dragoste compositorului și maestrului și i-a bisat opera fericită. A plăcut mult, în amîndouă concertele, remarcabila voce de alt a d-nei Dima, care are o școală superioară, iar în «Ștefan-cel-Mare» și solo bine susținut al părintelui dr. Saftu.

† DIMITRIE A. LAURIAN.

Din mijlocul prietenilor și admiratorilor săi, din miezul mișcării culturale românești a dispărut trupește un fruntaș al gîndului, un stăpîn sigur și demn al condeiului, un distins cugetător și bărbat politic. Fericitul în Domnul, D. A. Laurian, fiul marelui vechiu filolog, s'a impus în mișcarea noastră culturală mai nouă, în epoca de limpezire, de aprofundare și de lărgire a ideilor conducătoare, prin darurile sale firești, prin studiile sale vaste și solide, prin apostolatul său luminat de om al școlii, prin activitatea sa neobosită ca om politic, ca ziarist, ca orator chibzuit, academic în împrejurări de seamă ale vieții noastre publice. Ca profesor și ca secretar general al Ministerului Instrucției Publice, el a fost unul din cei mai buni îndrumători teoretici și practici ai învățămîntului nostru. Personalitate întreagă, armonică, spirit filosofic ager, iubitor de munca reală și disprețuitor al ori-cărui soi de popularitate și ajungere prin alte mijloace decît meritul personal, inimă românească vecinic simțitoare, suflet generos, închinat idealelor celor mai înalte ale propășirii naționale și ale desăvîrșirii omenești. — D. A. Laurian a fost mult prețuit de cei ce l-au cunoscut, dar neînțeles de mulțimea nepriecpătorilor și interesaților pe cari îi osîndia, din Olimpul senin al conștiinței de sine, cu sceptică nepăsare uneori, altă dată — în luptă — cu puterea superiorității sale intelectuale și morale. Lacrimi sincere îl plîng și amintirea cea mai curată i se va păstra în istoria culturii noastre. Sc.

Reviste.

În *Viața literară* dela 29 Oct. se publică un articol meschin, pătimaș și plin de ridicol despre retragerea d-lui N. Iorga din fruntea revistei noastre. Articolul și celelalte notițe din acel număr — isbucniri veninoase ale unui suflet mititel — sînt caracteristice numai pentru autorul lor. Altă importanță nu pot avea și nu le-am fi învrednicit de nici-o pomenire — afară de cea *vecinică* —, dar tăcerea noastră ar fi putut fi interpretată tendențios de atîția rău-voitori.

RED.